

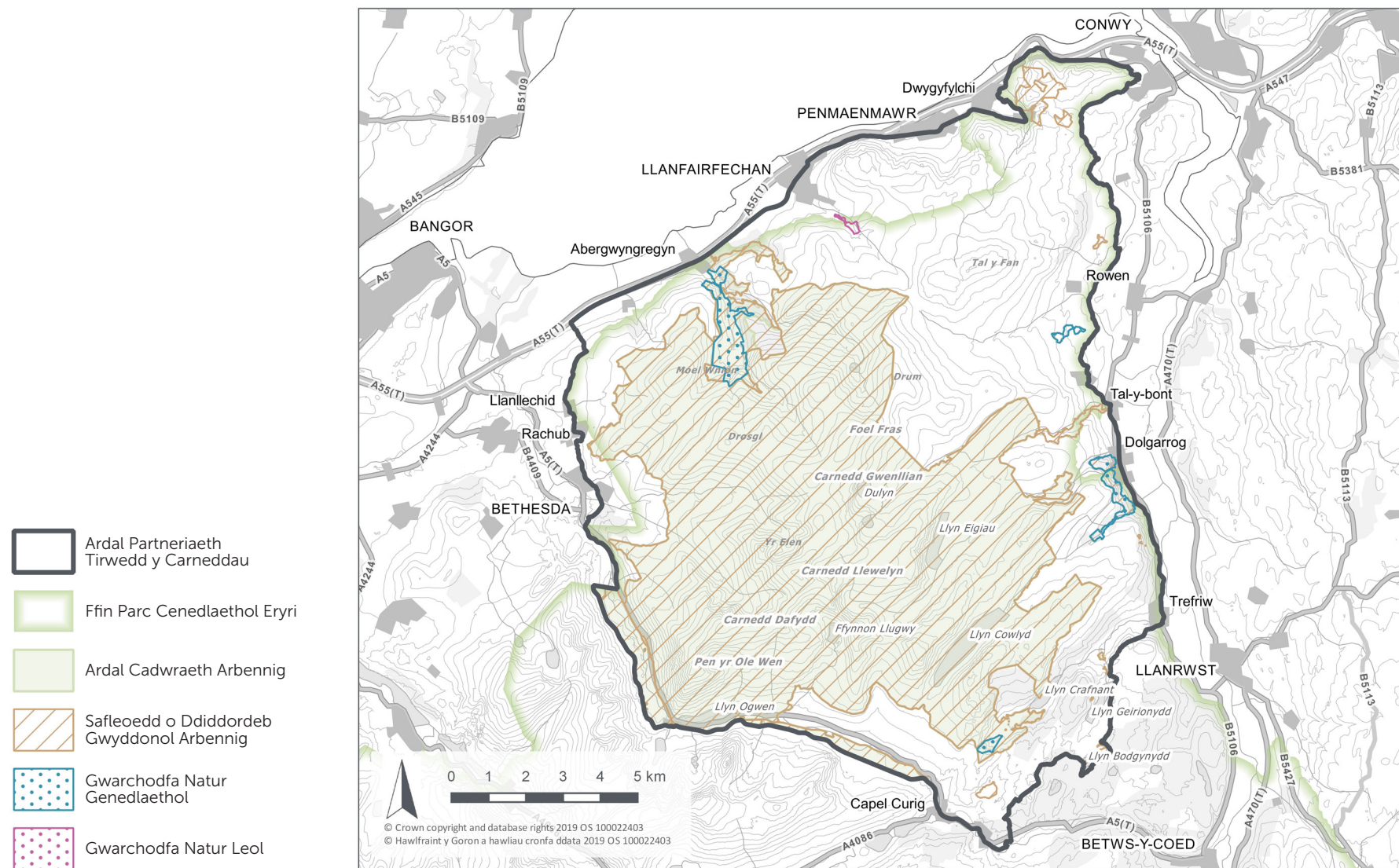


PARTNERIAETH TIRWEDD Y
CARNEDDAU
LANDSCAPE PARTNERSHIP

Datganiad o Arwyddocâd

Cynefinoedd a Rhywogaethau'r Carneddu

Dynodiadau amgylchedd naturiol



Datganiad o Arwyddocâd

Cynefinoedd a Rhywogaethau y Carneddau

Dynodiadau

Mae ucheldiroedd Eryri yn cynnal rhai o'r darnau mwyaf o gynefin lled-naturiol yng Nghymru. Er bod llawer o'r cynefin hwn wedi'i ddiraddio neu mewn cyflwr gwael o ganlyniad i ffactorau sy'n cynnwys arferion rheoli tir, llygredd a phwysau hamdden, mae ardaloedd o werth bioamrywiaeth uchel yn parhau, gyda chynefinoedd a rhywogaethau o bwysigrwydd cenedlaethol a rhyngwladol. Mae ychydig dros 50% o arwynebedd y prosiect (tua 110 cilometr sgwâr) o fewn y rhwydwaith safleoedd gwarchodedig. Y mwyaf o'r rhain yw ACA a SoDdGA Eryri, sy'n cynnwys copaon a chribau uchaf massif y Carneddau.

Ardal Cadwraeth Arbennig	Gwarchodfa Natur Genedlaethol	Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig	Prif gynefinoedd ar gyfer y dynodiad
Eryri	Cwm Glas Crafnant	Eryri	ACA: Rhostiroedd mynydd a phrysgwydd helyg; Rhostir yr ucheldir; Brigiadau craig mewndirol a sgri; Gorgors; Ffen, dŵr codi a thonnen ucheldir; Llynnoedd Oligotroffig a Dystroffig; Llynnoedd Mesotroffig; Coed Derw'r Ucheldir; Glaswelltir calchaid yr ucheldir SoDdGA yn ychwanegol at yr ACA: Glaswelltir corsiog; Coetir llydanddail; Tirffurfiau a dyddodion hinsawdd rhewlifol ac oer; Amlygiadau creigiau Ordofigaidd
Coedydd Aber	Coedydd Aber	Coedydd Aber	ACA Coetir a Gwrychoedd; SoDdGA yn ychwanegol at ACA: Coetir ynn yr ucheldir
	Coed Gors Wen	Coed Gors Wen	Coetir Llydanddail
	Coed Dolgarrog	Sychnant	Rhostir sych yr iseldir
		Coed Merchlyn	Coetir Llydanddail
		Ceunant Dulyn	Coetir Llydanddail
		Coed Dolgarrog	Coetir Llydanddail
		Mwyngloddiau a Chreigiau Gwydyr	Nodweddion daearegol (Brigiadau o'r graig igneaid Ordofigaidd, Rwbcl cloddfa gyda mwynau)
		Cors Geuallt	Nodwedd ddaearegol (gwaddodion Pleistosen/ Cwaternaidd)

Datganiad o Arwyddocâd

Cynefinoedd a Rhywogaethau y Carneddau

Rhywogaeth

Cynhaliwyd adolygiad o ddata rhywogaethau y Carneddau ar gyfer yr LPS gan Cofnod (Gwasanaeth Gwybodaeth Amgylcheddol Gogledd Cymru). Ceir y manylion llawn yn yr adroddiad a'r atodiadau 'Archwiliad Cofnod Biolegol y Carneddau 2018'. Ar adeg yr adolygiad, roedd 101,612 o gofnodion, yn cynrychioli 5,798 o rywogaethau gwahanol.

Yr wyth grŵp uchaf o ran nifer y rhywogaethau fesul grŵp yw planhigion blodeuol, gwyfynod, pryfed, chwilod, cen, mwsogl, pryfed cop ac ada. Y grwpiau uchaf o ran niferoedd cofnodion yw, o'r uchaf i'r isaf: adar, planhigion blodeuol; gwyfynod; mwsoglau; glöynnod byw; pryfed; mamaliaid a llysiau'r afu. Mae cynrychioliad a dosbarthiad cofnodion yn dangos bod tueddiadau mawr yn y data sy'n ymwneud â lle y gwnaed y cofnodi a diddordebau ac arbenigedd y cofnodwyr; er enghraifft, mae nifer uchel o gofnodion ar gyfer yr ardal o amgylch Canolfan Gadwraeth Pensychnant.

Sgoriwyd y rhywogaethau unigol yn erbyn eu dynodiad a statws cadwraeth i roi 'Sgôr Dynodiad' cyffredinol i bob rhywogaeth; disgrifir y meini prawf a ddefnyddiwyd yn yr adroddiad 'Cynhyrchu crynodebau allweddol o ddata ecolegol. Alex Turner. 'Ecoleg 2018'. Dangosir y rhywogaethau â'r sgôr uchaf yn y tabl. Oherwydd bod tuedd yn ôl meini prawf dynodi cenedlaethol neu ryngwladol, nid yw'r sgoriau bob amser yn adlewyrchu'r rhywogaeth â blaenoriaeth i'r Carneddau ar lefel leol. Er enghraifft, gydag adar, ni chafodd y rhywogaethau canlynol sgôr ddigon uchel yn erbyn meini prawf dynodi i'w cynnwys yn y tabl, ond maent yn bwysicach yn lleol nag y mae'r sgôr yn ei awgrymu: Hutan; Mwyalchen y Mynydd; Bras yr Eira; Crec yr Eithin. Nid yw rhai grwpiau cyfan yn cael eu cynrychioli er eu bod yn cynnwys rhywogaethau o bwysigrwydd cenedlaethol. Mae ffyngau cap cwyr yn enghraifft o hyn, a chânt eu trafod isod gyda chynefin ffridd.



Cap Cwyr Ysblennydd © John Harold

Datganiad o Arwyddocâd

Cynefinoedd a Rhywogaethau y Carneddau

Grŵp rhywogaeth	Nifer o rywogaethau	Rhywogaethau penodol a gynhwyswyd
Amffibiaid	2	Llyffant Du; Madfall Ddŵr Gribog
Adar	24	Brân Goesgoch; Rhegen yr Yd; Boda Tinwyn; Cornicyll; Gwybedog Brith; Grugiar Goch; Ehedydd; Bronfraith; Drudwy; Llinos y Mynydd; Telor y Coed
Pysgod esgyrnog	2	Eog yr Iwerydd; Llysywen
Cnwpfwsogl; Cnwpfwsogl Corn y Carw	1	Cnwpfwsogl y Gors
Conwydd	1	Pinwydden yr Alban
Rhedyn	6	Duglys Fforchog; Marchredynen y Gogledd; Pelenllys; Rhedyn Celyn; Marchredynen y Mynydd Alpaidd
Planhigyn blodeuol	27	Hesgen y Gwallt; Clust y Llygoden Alpaidd; Camri; Derig; Effros; Heboglys hardd; Edafeddog lwyd; Lili'r Wyddfa; Crwynllys y Gors; Brwynen Edefyn; Pabi Cymreig; Mintys y Gath; Pupur Dŵr Di-flas; Tegeirian Llydanwyrdd Bach; Gweunydd Alpaidd; Glaswellt y dolydd; Pumnalen Alpaidd; Tegeirian bach-gwyn; Briweg y Graig; Cerddinen dail llwyd; Cerddinen y Graig; Troillig Corn; Codywasg yr Alpau; Meillionen Fyglyd; Rhwyddlwyn Teim-dail; Pysen y Coed Gnapwreiddiog
Pryfed*	25	Rhywogaethau o löynnod byw (Britheg Frown Uchel; Brith Perledeiniog; Brith Perledeiniog Bach; Britheg y Gors; Gweirlöyn llwyd; Brithribin wen; Rhywogaethau pryf (mân-wybedyn ffwng); Rhywogaethau chwilen (Chwilen y sborion dŵr)
Cen* Cladonia portentosa	10	Llysiau'r ysgyfaint; Coesyn y Bledren
Llysiau'r afu	3	Bridlys bregus; Glaslys y Gorllewin; Ysgrafell voluta (radula voluta)
Mwsogl	3	Mwsogl Edefyn Muehlenbeck; Grimmia Brown; Mwsogl Barf dail brau
Ymlusgiaid	4	Neidr ddefaid; Neidr y Gwair; Gwiber; Madfall Gyffredin
Mamaliaid	13	Llygoden y Dŵr; Ysgyfarnog; Dyfrgi; Pathew Cyll; Ffwlbart; Rhywogaethau o ystlumod (Ystlum Mawr; Ystlum Lleiaf; Ystlum Lleiaf Soprano; Ystlum Hirglust; Ystlum Pedol Mwyaf; Ystlum Pedol Lleiaf); Gwiwer Goch

* Nid yw enwau rhywogaethau wedi'u cynnwys lle darparwyd enwau gwyddonol (Lladin) yn unig yn yr adroddiad, nid enwau cyffredin; mewn llawer o achosion bydd hyn oherwydd bod y rhain yn rhywogaethau prin a/neu aneglur.

Datganiad o Arwyddocâd Cynefinoedd a Rhywogaethau y Carneddau



Clychau'r Grug © Mike Raine



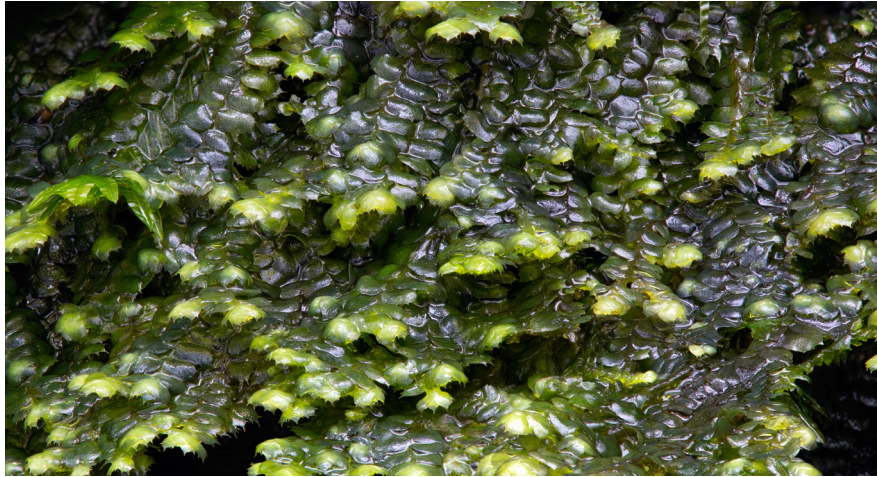
Madfall Gyffredin © Mike Raine



Gwyfyn *Epinotia mercuriana* ar Rostir Mynydd © John Harold



Datganiad o Arwyddocâd Cynefinoedd a Rhywogaethau y Carneddau



Breci Celynnen Hutchins © Des Callaghan



Effros © Mike Raine



Llinos y Mynydd © Elaine Thomas



Pathew © APCE

Datganiad o Arwyddocâd Cynefinoedd a Rhywogaethau y Carneddau



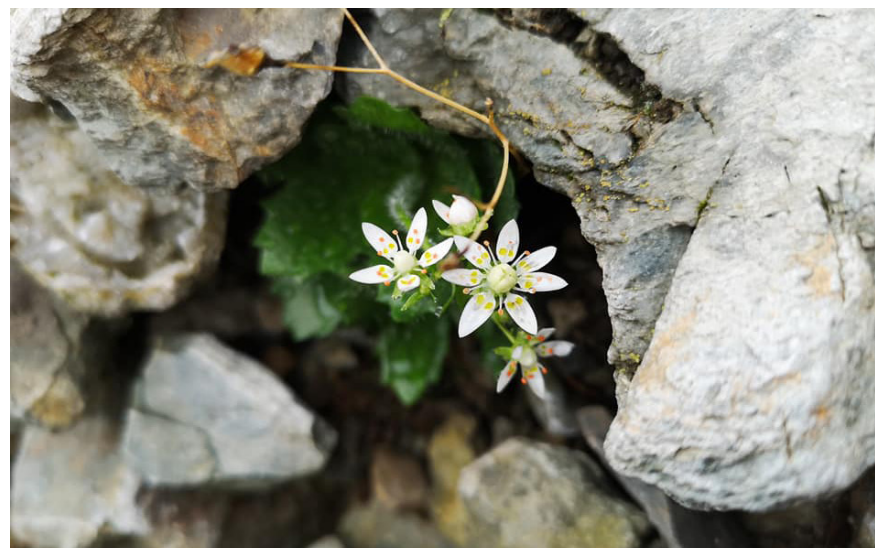
Heboglys Hardd, Craig yr Ysfa © Alex Turner



Lefren (Ysgyfarnog ifanc) © APCE



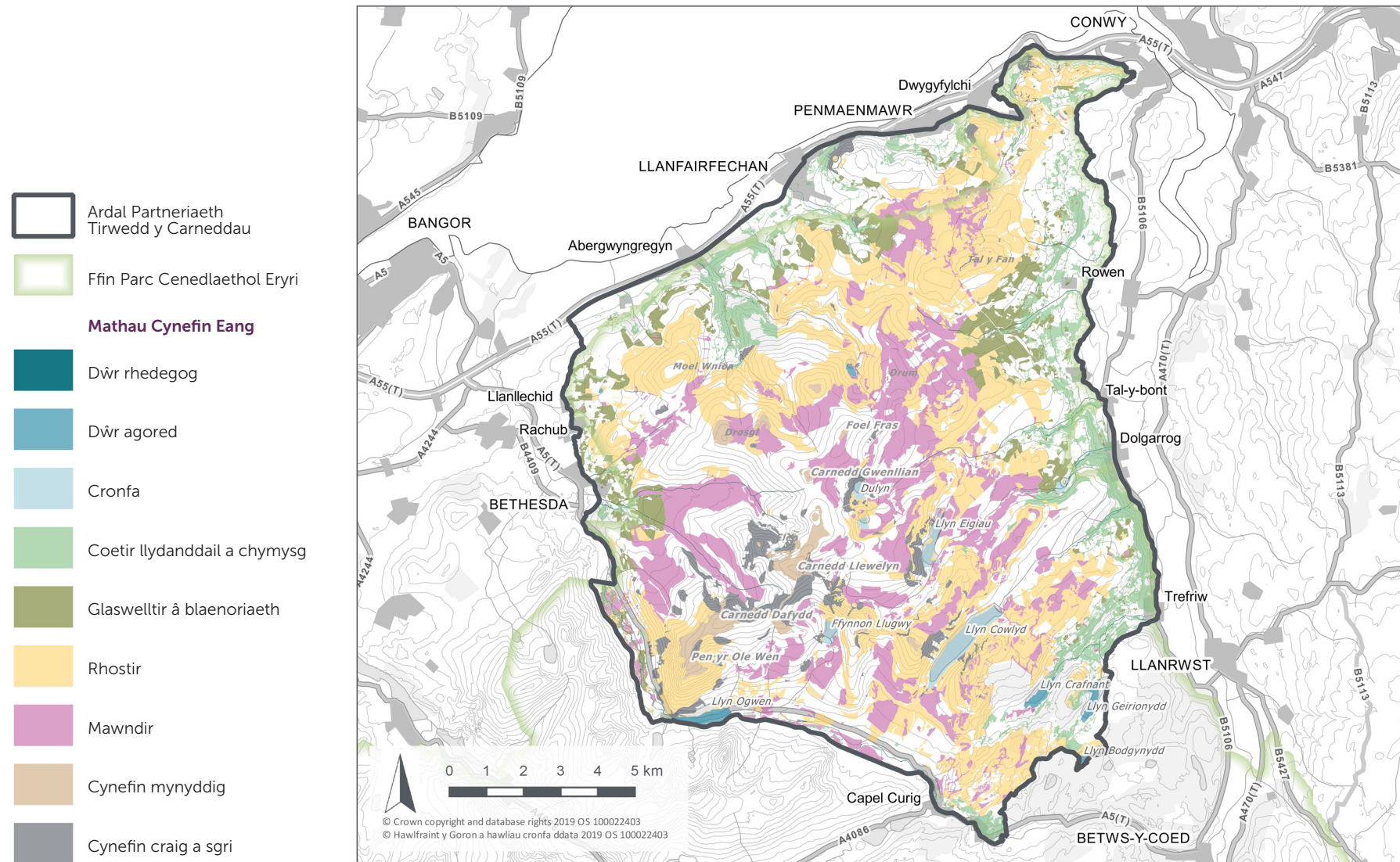
Glöyn byw y Rhostir Bach © Mike Raine



Tormaen Serennog © Mike Raine



Mathau bras o gynefinoedd yn y Carneddau



Datganiad o Arwyddocâd

Cynefinoedd a Rhywogaethau y Carneddau

Cynefinoedd

Cynhyrchwyd map cynefin manwl o'r Carneddau fel rhan o'r dogfennau ategol sy'n adolygu ecoleg yr ardal. Defnyddiwyd mapio Fframwaith Ucheldir gan CNC (a'i ragflaenydd, Cyngor Cefn Gwlad Cymru) yn 2007 a 2016 fel sail, ond dim ond 80% o'r ardal LPS oedd yn berthnasol i hyn. Defnyddiwyd mathau o Gynefinoedd â Blaenoriaeth Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth y DU fel sail i'r mapio, ond cafodd y rhestr wreiddiol ei diweddaru a'i hehangu i: gwmpasu cynefinoedd yr iseldir; gwahaniaethu rhwng nodweddion iseldir, ucheldir a thrawsnewid rhai cynefinoedd; ychwanegwyd rhai Cynefinoedd â Blaenoriaeth nad ydynt yn rhan o'r Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth sydd, serch hynny, yn arwyddocaol i'r Carneddau. Mae'r tabl yn dangos y rhestr a ddefnyddiwyd ar gyfer y mapio; nodir y Cynefinoedd â Blaenoriaeth CGB y DU trwy ddefnyddio Priflythyren fel llythyren gyntaf eu henwau.



Fast running bryophyte-rich mountain stream, Cwm Bychan © Alex Turner

Mathau o gynefinoedd a ddefnyddir ar gyfer mapio (mae priflythrennau yn dynodi Cynefinoedd â Blaenoriaeth Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth y DU)

Llystyfiant Mawn Dwfn	glaswelltir asidig yr ucheldir	Coetir Collddail Cymysg yr Iseldir
Glaswelltir Asid yr Iseldir	glaswelltir asidig yr ucheldir a thrawsnewid Rhostir ucheldir	Coetir Derw yr Ucheldir
Rhostir yr Iseldir	rhostir yr ucheldir	Coetir Ynn Cymysg yr Ucheldir
Rhostir yr Iseldir - Trawsnewid coetir	trawsnewid rhostir ucheldir-coetir	Coetir Gwlyb
Dolydd yr Iseldir	glaswelltir corsiog yr ucheldir	Gwrychoedd
Glaswelltir Corsiog yr Iseldir	trawsnewid glaswelltir corsiog-rhostir yr ucheldir	prysgwydd
Trawsnewid Glaswelltir Corsiog-Coetir yr Iseldir	trawsnewid glaswelltir corsiog-coetir yr ucheldir	coetir cymysg
Glaswellt y gweunydd a Phorfa frwyn	Rhostir y Mynydd	coetir conwydd
glaswelltir wedi'i wella	Craig a Sgri	Llystyfiant Ffen, Dŵr Codi a Thonnen
Glaswelltir Calchaid yr Ucheldir	Glaswellt y gweunydd a Phorfa frwyn	llystyfiant dŵr croyw

Gweler ar ddiwedd y ddogfen Nodwyd naw grŵp cynefin eang fel rhai arbennig o arwyddocaol i LPS y Carneddau: Coetir, gwrychoedd a phrysgwydd; Glaswelltir; Rhostir; Mawndir; Rhostir y Mynydd; Clogwyn, craig a sgri; llynnoedd, nentydd ac afonydd; Ffridd. Fe'u disgrifir yn yr adran ganlynol ynghyd â rhai o'r rhywogaethau allweddol neu eiconig sy'n gysylltiedig â nhw.

Datganiad o Arwyddocâd

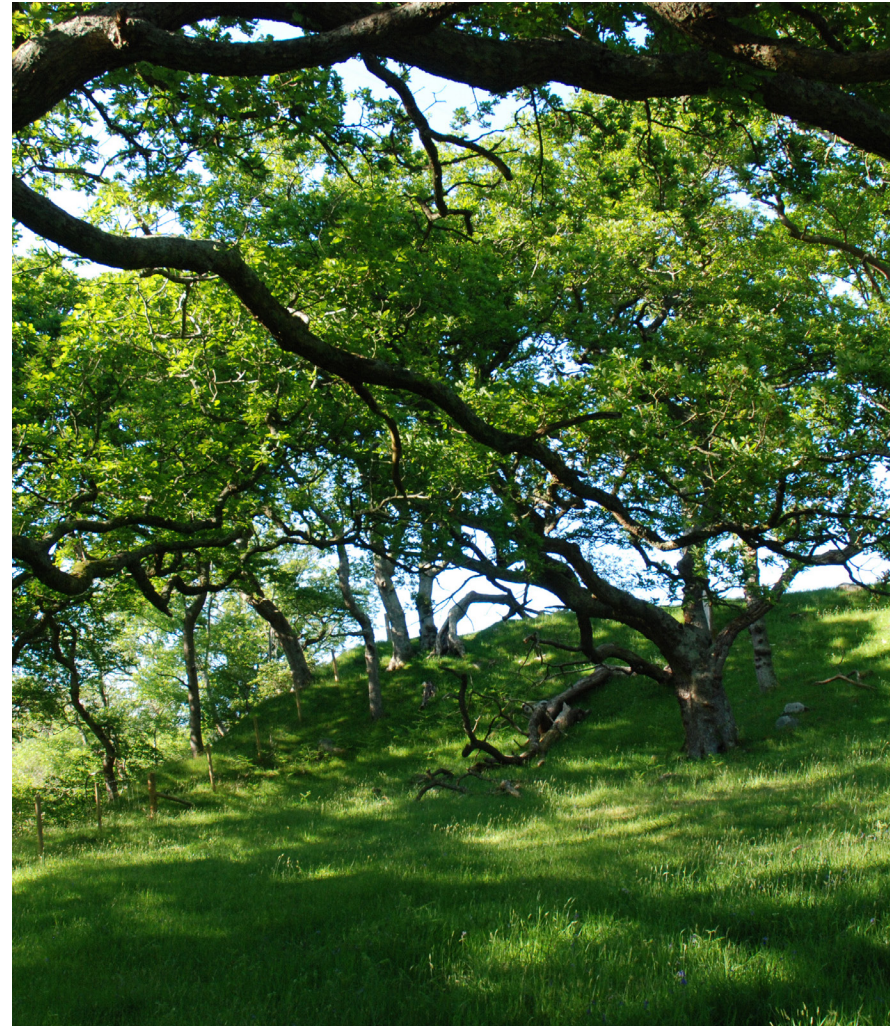
Cynefinoedd a Rhywogaethau y Carneddau

Coetir, perthi, a phrysgwydd

Dim ond 10% o arwynebedd y prosiect a orchuddir gan goetir, ac o hyn, dim ond 12% o'r ardal hon sydd yn yr ucheldiroedd. Mae 36% yn goniffer neu'n gonwydd cymysg a phlanhigfeydd llydanddail. y mathau amlycaf o goetir llydanddail yn ardal y prosiect yw coetir derw a chollddail cymysg, a geir yn yr ucheldiroedd a'r iseldiroedd. Yn nodweddiadol, mae gan y coetiroedd hyn ganopi sy'n cynnwys y Dderwen Ddigoes a'r Fedwen Gyffredin, gyda chymysgedd o rywogaethau eraill gan gynnwys Ynn, Cyll, Llwyfen Lydanddail, a Gwern ar dir gwlypach.

Mae fflora'r ddaear fel arfer yn cynnwys rhywogaethau fel Perwellt y Gwanwyn, Suran y Coed, Clust yr Arth a Marchredynen Wryw. Ar briddoedd mwy asidig, mae grug a llus i'w gweld ar y ddaear. Mae gan safleoedd coetir derw ucheldirol fel Coedydd Aber is-fflora cyfoethog, gan gynnwys mwsoglau a chennau prin. Ceir ardaloedd bach o goetir ynn yr ucheldir ar graig fasig-gyfoethog yn nyffrynnoedd ucheldir Dulyn, Eigiau a Chowlyd. Maent yn gymysgedd o Ynn, Cyll, Llwyfen Lydanddail ac mae ganddynt fflora daear sy'n cynnwys rhywogaethau fel Bresych y Cŵn, Llysiau Steffan a Blodau'r Gwynt. Ceir coetiroedd gwlyb ar hyd gwaelodion y dyffrynnoedd ac ar lethrau llaith – coed Gwern ac Ynn a geir yno'n bennaf, a gallant fod â fflora daear cyfoethog, lle nad oes pori, gan gynnwys Gwlyddyn Mair, Erwain, Hesgen Anghysbell a Brigwellt Garw.

Mae'r coetiroedd yn ardal y prosiect yn cynnal adar magu pwysig gan gynnwys: Telor y Coed; Gwybedog Brith a'r Gnocell Fraith. Mae'r coetiroedd a'r gwrychoedd hefyd yn bwysig ar gyfer mamaliaid gan gynnwys ystlumod sy'n chwilota (fel yr Ystlum Pedol Lleiaf, Ystlum Barfog a'r Ystlum Lleiaf Soprano) a Phathew Cyll. Ar y mynyddoedd agored, prin yw'r coed ond lle mae'r pwysau pori yn ddigon isel (neu'n isel yn hanesyddol) neu ar silffoedd anhygyrch, gall y Ddraenen Wen, y Griafolen a'r Fedwen gael troedle.



Coetir derw, Coedydd Aber © John G Roberts

Datganiad o Arwyddocâd

Cynefinoedd a Rhywogaethau y Carneddau

Glaswelltir

Cynefinoedd glaswelltir yw'r rhai mwyaf cyffredin (35%) yn ardal Partneriaeth Tirwedd y Carneddau, rhagor nag unrhyw un o'r prif fathau eraill o gynefinoedd.

Glaswelltir Ucheldir

Mae 89% o'r glaswelltir yr ucheldir yn laswelltir asidig sydd heb ei wella ac mae'n cael ei ddominyddu gan weiriau fel maeswellt cyffredin a pheiswellt meinddail. Mae'r glaswelltir hwn sy'n nodweddiadol fyr ac yn brin o rywogaethau, ac ar ei fwyaf helaeth ar y tir comin mynyddig lle bu pori trwm. Lle y bu pwysau pori yn uchel dros gyfnod hir, mae rhai rhywogaethau llai blasus fel y Gawnen Ddu a Brwynen Droellgorun yn dominyddu'n aml, gan ffurfio mat trwchus. Mae planhigion blodeuol yn brin, er bod Tresgl y Moch a Briwllys y Rhostir yn medru goroesi pori cymharol drwm. Mae pori ysgafnach yn ffafrio Llus a brithwaith o weundir a glaswelltir. Mae ardal fawr o laswelltir corsiog ucheldirol yn ardaloedd Dulyn, Eigiau a Cowlyd, ac er ei fod yn cael ei ddominyddu gan frwyn Juncus, ceir yno rai rhywogaethau o flodau fel Briwydd y Gors, Helyglys y Gors a Thamaid y Cythraul. Glaswelltir calchaid yr ucheldir yw'r glaswelltir lleiaf helaeth o ran cynefin, gyda dim ond 1 hectar wedi'i gofnodi (yn bennaf Tal y Fan a Chreigiau Gleision, Cwm Cowlyd) ar greigiau folcanig sylfaenol (alcalin). Lle mae llethrau serth, creigiau a silffoedd wedi eu hamddiffyn rhag pori, mae'r ardaloedd hyn yn cynnal rhywogaethau planhigion amrywiol gan gynnwys: Tormaen Llydandroed; Effros; Cnwpfwsogl; Derig, Teim Gwyllt a Hesg. Mae glaswelltir asidig agored yn bwysig i nifer o rywogaethau adar gan gynnwys y Frân Goesgoch, Tinwen y Garn, Corhedydd y Ddôl a'r Ehedydd.

Glaswelltir Iseldir

Mae glaswelltir wedi'i wella yn ffurfio 64% o'r adnodd glaswelltir sy'n is na'r terfyn o dir amaethyddol caeedig. Rheolir glaswelltir wedi'i wella ar gyfer pori a chynhyrchu silwair a chynhelir ffrwythlondeb uchel trwy'r defnydd o wrtaith cemegol. Fel arfer, mae'n dlawd o ran rhywogaethau

ac yn cael ei ddominyddu gan fathau lluosflwydd o Farwellt a Meillionen Wen. Glaswelltir asidaidd yw'r glaswelltir iseldir lled-naturiol ehangaf, a ddominyddir gan weiriau Maeswellt a Pheiswellt Meinddail, gyda nifer cyfyngedig o blanhigion blodeuog fel Tresgl y Moch.

Ceir Glaswellt y Gweunydd a Phorfa Frwyn, sy'n debyg i laswelltir corsiog yr ucheldir, dros briddoedd clai llaith, a chaiff yr ardaloedd hyn eu dominyddu gan frwyn yn bennaf, ond gyda phlanhigion eraill yn cynnwys rhai rhywogaethau o degeirianau, Ysgallen y Gors, Llys yr Angel a Meillionen Hopysaidd Fawr. Yr unig gynefin glaswelltir iseldir rhywogaeth-gyfoethog yw dolydd niwtral. Mae'r cynefin hwn yn brin iawn, gan orchuddio dim ond 2% o'r arwynebedd ac fe'i ceir yn bennaf yn ardal Bethesda a Llanllechid. Fel arfer, caiff ei reoli naill ai fel porfa barhaol neu fel dolydd gwair.

Mae rhywogaethau nodweddiadol yn cynnwys: Rhonwellt y Ci; Perwellt y Gwanwyn; Pesgwellt Coch; Meillionen Hopysaidd; Pengaled Ffrainc a Meillionen Goch. Roedd ysgyfarnogod unwaith yn gyffredin ar dir ffermydd, ond erbyn hyn maent yn llai cyffredin. Mae rhai rhywogaethau o ystlumod fel yr Ystlum Natterer a'r Ystlum Mawr yn porthi ar laswelltir yr iseldir, yn enwedig glaswelltir heb ei wella, sy'n gyfoethog o bryfed. Mae Llinos y Mynydd yn arbennig o bwysig yn y glaswelltiroedd caeedig ar Nant y Benglog a Nant Ffrancon. Adar eraill sy'n gysylltiedig â'r glaswelltiroedd caeedig yw'r Ehedydd, y Frân Goesgoch a'r Ddrudwen. O ran ymlusgiaid, mae glaswelltiroedd heb eu gwella yn bwysig i'r Wiber a'r Neidr Ddefaid.

Rhostir

Rhostir yw'r ail arwynebedd mwyaf yn yr ardal LPS (tua 25%), ar ôl glaswelltir. Pan ddaw'r grug i flodau ddiwedd yr haf, mae rhannau o'r Carneddau (fel Nant Ffrancon, Cwm Crafnant a Thal y Fan) yn troi'n niwl o borffor. Ar fryniau arfordirol Conwy, mae blodau Grug ac Eithin y Gorllewin yn rhoi sblash o aur a phorffor llachar. Mae goruchafiaeth y rhywogaethau hyn o orlwyni yn diffinio cynefin y gweundir. Mae'r rhan fwyaf o'r gweundir (94%) sydd yn ardal y prosiect i'w gael o fewn ffin yr



Datganiad o Arwyddocâd

Cynefinoedd a Rhywogaethau y Carneddau

ucheldir, a cheir cyfran fechan iawn yn y ffridd ar y llethrau isaf. Ar y llethrau uwch, y Grug Cyffredin yw'r rhywogaeth fwyaf cyffredin ynghyd â Llus a Chreiglus. Mae Clychau'r Grug, gyda blodau llachar pinc, yn llawer llai cyffredin ac fe'i ceir yn bennaf ar lethrau is megis brynau arfordirol Conwy, lle mae'r Ferywen hefyd yn bresennol. Mae llus yn aml yn ddominyddol yn y rhostir is yn yr LPS ac yn arwydd o bori trwm sydd wedi lleihau'r cyfran o rug.

Mae amrywiadau rhostir a'r rhywogaethau sy'n gysylltiedig â nhw yn cynnwys: rhostir sych yr ucheldir (planhigion blodeuol Tresgl y Moch, Briwydden y Rhostir a mwsoglau); rhostir cefnforol ar lethrau cysgodol sy'n wynebu'r gogledd a'r dwyrain, yn enwedig o amgylch Llyn Cowlyd a Llyn Crafnant (mwsoglau gan gynnwys y migwyn coch dwfn) a rhostir gwlyb (Grug Deilgroes, Grug Cyffredin, Glaswellt y Ceirw).

Mae rhywogaethau allweddol o anifeiliaid yn cynnwys: adar - Grugiar Goch, Cudyll Bach, Mwyalchen y Mynydd, Llinos y Mynydd, Boda Tinwyn a Thylluan Glustiog; mamaliaid — Ysgyfarnogod. Amffibiaid ac ymlusgiaid — Gwiber, Neidr Wair, Neidr Ddefaid, Madfall; Gloynnod byw - Glöyn Byw y Gweundir Bach a Gwyfyn Gwledig Ashworth (y mae ei lindysyn yn bwydo ar rug a llus).

Mawndir

Ar y cyfan, mae llethrau creigiog y Carneddau yn rhy serth i ddatblygiad mawn dwfn. Fodd bynnag, ar lwyfandiroedd a basnau bach ac ar dir sy'n goleddu'n fwy graddol, mae mawn wedi gallu ffurfio a chynnal amrywiaeth o llystyfiant gorgors, dŵr codi a ffen. Ceir yr ardaloedd mwyaf o fawn dwfn i'r dwyrain o Drum. Ceir ardaloedd helaeth o ddŵr codi a ffen ar hyd Afon Caseg ac Afon Llafar uwchben Bethesda. Mae cynefinoedd mawndir yn cyfrif am 15% o ardal yr LPS, yn bennaf yn yr ucheldiroedd.

Dominyddir llystyfiant yr orgors mwsogl gan fwsogl Migwyn, Plu'r Gweunydd Cyffredin a Phlu'r Gweunydd Cynffon yr Ysgyfarnog, gyda Glaswellt y Ceirw, Grug, Grug Deilgroes, a Llafn y Bladur. Gwelir Gwlithlys yn aml. Ar y tiroedd comin, lle bu'r pwysau pori yn uwch,

mae'r gors yn dueddol o fod yn dlawd o ran ei rhywogaethau gydag ychydig o fwsogl Migwyn a chyfran uchel o rywogaethau sy'n oddefgar i bori megis y Frwynen Droellgorun. Ceir ardaloedd o fawn moel a mawn mewn nifer o leoliadau, yn enwedig ar y cyfrwy rhwng Llwytmor a Foel Fras ac ar Gledrffordd.

Mae dŵr codi a ffynhonnau yn gorchuddio ardaloedd bach yn unigol, ond gwelir hwy'n eang yn yr ucheldiroedd. Gall ffynhonnau mynydd gynnwys amrywiaeth o berlysiau bach fel Crafnant Dail Crynion a Thormaen Serennog, yn aml gyda charped o rywogaethau mwsogl neu lysiau'r afu. Mae tir dwrlifol i'w gael ar dir llethrog ac ar hyd nentydd a dyffrynnoedd afonydd. Mae'n gyfoethog o ran rhywogaethau lle mae'r tir yn asidig, gan gynnwys mwsoglau Migwyn y gors, hesg bach (e.e. Sêr Hesgen), Dyfrllys y Gors, Grug Deilgroes, Llafn y Bladur a Gwlithlys. Mae rhywogaethau llai cyffredin fel yr Hesgen Bigfain a Chlwbwsogl y Gors i'w cael mewn rhai lleoliadau, er enghraifft yn Nant y Benglog.

Ceir mawndiroedd hefyd ar gyrion yr ucheldiroedd, er enghraifft cyforgorsydd yr iseldir ar hyd gwaelod gwastad Nant Ffrancon.

Y cysylltiadau anifeiliaid allweddol ar gyfer mawndir yw Llygod y Dŵr a'r Llyffant Cyffredin.

Rhostir y Mynydd

Mae Rhostir y Mynydd yn gynefin tebyg i dwndra sydd ar dir uchaf y Carneddau ac mae'n debyg i llystyfiant a geir yn yr arctig. Mae'n gallu ymdopi â thywydd garw, pridd tenau a thymheredd isel y copaon a'r cribau uchel, amodau sy'n atal planhigion a fyddai'n gor-gystadlu ag ef rhag tyfu. Mae 67% o'r cynefin hwn yng Nghymru i'w gael yn y Carneddau. Mae'r llystyfiant yn cynnwys amrywiaeth o gymunedau planhigion a ddominyddir gan orlwyni, cennau a mwsoglau. Mae'r llystyfiant yn glynu wrth y creigiau a'r priddoedd moel ac mor grebachlyd o ran maint fel ei bod yn hawdd i rywun fethu ei weld. Dominyddir gweundir y copa gan fwsogl Gwlanog Ymylol, Hesgen Anheddog, Helygen Glustiog a Llus crebachlyd, ynghyd â bryoffytau mynyddig a chennau. Mae'r Helygen Glustiog yn carpedu'r ddaear

Datganiad o Arwyddocâd

Cynefinoedd a Rhywogaethau y Carneddau

gyda dail crwn taclus. Er ei bod yn tyfu i ddim ond 2cm o daldra, mae'n goeden go iawn. Mae rhywogaethau coed twndra arctig-alpaidd bach fel hyn wedi addasu i oroesi i dywydd garw neu i gael eu claddu dan eira. Ceir rhostir alpaidd a boreal ar uchderau is rhostir y copa. O fewn y llystyfiant hwn, mae rhywogaethau corlwyni yn fwy cyffredin, gan gynnwys amrywiaeth sy'n tyfu ar y ddaear o Weundir Cyffredin, Creiglus Mynydd, Llus Coch, Llus ynghyd â rhywogaethau fel Cnwpfwsogl Alpaidd, Cnwpfwsogl Ffynidwydd, Mwsogl Gwlanog, Helygen Glustiog a Chennau Ceirw.

Y prif leoliadau Rhostir y Mynydd ar y mynyddoedd yw: Carnedd Dafydd, Pen yr Ole Wen, Carnedd Llewelyn, Garnedd Uchaf, Yr Aryg, Foel Grach, Llwytmor, Drosogl, Foel Fras, Pen Llithrig y Wrach a Phen yr Helgi Ddu. Mae'n cyfrif am tua 2% o ardal yr LPS.

Clogwyn, craig a sgri

Ar ôl y rhewlifant, cafwyd amrywiaeth drawiadol o nodweddion craig yn y Carneddau, megis cymoedd dwfn, clogwyni serth, caeau sgri a chlogfeini anghyson. Ledled y mynyddoedd, mae cynefinoedd nodedig yn gysylltiedig â'r cynefinoedd craig hyn a gellir dod o hyd i lawer o rywogaethau o fath arctig-alpaidd yma. Mae planhigion yn ffynnu yn y lleoliadau hyn lle cânt eu hamddiffyn trwy fod yn anodd i bobl a da byw eu cyrraedd. Ar silffoedd llaith, ceir llystyfiant perlysiâu tal gyda Chronnell, Lliflys Alpaidd, Pren y Dannodd, y Pabi Cymreig a Llys yr Angel. Mae llystyfiant a geir mewn holltau yn cynnwys rhai alpaidd-artig megis y Tormaen Llydandroed, Heboglys Hardd, a Lili'r Wyddfa eiconig. Mae rhywogaethau nodweddiadol eraill yn cynnwys rhedyn, fel Rhedynen Lydan Wilson, Rhedynen y Bledren a Rhedynen Gwallt y Forwyn. Mae'r rhan fwyaf o gynefin y sgri i'w ganfod o amgylch prif grib y Carneddau, o Fraich Tŷ Du i'r Elen. Y planhigion nodweddiadol a geir yma yw; r Rhedyn Persli, Brigwellt Main a llystyfiant llawn cen a bryoffytau.

Llynnoedd, nentydd ac afonydd

Mae yna nifer o nentydd mynydd byrlymus yn ymestyn o lethrau massiv y Carneddau. Mae'r rhain yn cynnwys Afon Caseg i'r gorllewin, Afon Bedol i'r de, Afon Dulyn i'r dwyrain ac Afon Rhaeadr-Fawr i'r gogledd, sy'n rhaeadru i lawr rhaeadr trawiadol Aber, 37 metr o uchder. Mae'r nentydd fel arfer yn oer, wedi'u ocsigenu'n dda ac yn oligotroffig (gwael o ran maetholion planhigion) oherwydd tir asidig eu dalgylchoedd. Yr afon fwyaf yn ardal yr LPS yw Afon Ogwen sy'n llifo i'r gogledd o Lyn Ogwen gan ddisgyn i lawr rhaeadr Ogwen i Nant Ffrancon sydd ar waelod gwastad, i Fethesda. Yn Nant Ffrancon, mae'n llifo trwy ardaloedd o laswelltir wedi'i wella, darnau o laswelltir corsiog a dŵr codi, coetir gwlyb a chyforgors yr iseldir. Cafodd sianel yr afon ei charthu a'i sythu, ond yn y blynyddoedd diwethaf mae rhai rhannau wedi'u hadfer trwy osod creigiau yn ôl yn y sianel.

Mae'r afon a'r nentydd yn cynnal poblogaethau o bysgod 'salmonid'. Mae rhannau uchaf Afon Ogwen yn feysydd silio arbennig o bwysig ac yn gynefin meithrinfa i Eogiaid a Brithyll y Môr. Ceir brithyll brown anfudol mewn llynnoedd ac afonydd fel Afon Llugwy. Ceir llyswennod yn afonydd arfordir y gogledd.

Mae'r llynnoedd mynydd a'r cronfeydd dŵr yn oligotroffig i raddau helaeth ac eithrio Llyn Anafon sy'n fwy mesotroffig (yn cynnwys mwy o faetholion) ac yn fwy cyfoethog o ran rhywogaethau o ganlyniad. Mae ei blanhigion yn cynnwys rhywogaethau tanddwr ac arnofiol gan gynnwys Bidoglys y Dŵr, Gwair Merllyn, Pedollys a rhywogaethau prin y Dyfrllys.

Mae afonydd, nentydd a llynnoedd y Carneddau yn arbennig o bwysig ar gyfer planhigion is fel cennau a bryoffytau (mwsoglau a llysiâu'r afu). Ffynnon Lloer yw'r llyn cyfoethocaf yng Nghymru o ran bryoffytau prin gan gynnwys Mwsogl Edefyn Muehlenbeck a mwsogl a chennau Capilaraidd Wing (fel Tarn Lecanora). Nentydd ac afonydd y Carneddau yw'r rhai cyfoethocaf yn Eryri a Chymru o ran cennau.



Datganiad o Arwyddocâd

Cynefinoedd a Rhywogaethau y Carneddau

Ffridd

Mae Ffridd yn gynefin diwylliannol sy'n cynrychioli'r ffin rhwng yr ucheldiroedd a'r iseldiroedd mwy ffrwythlon a reolir yn ddwys; mae'n ardal lle mae newidiadau cyfnodol mewn amaethyddiaeth wedi creu brithwaith amrywiol o gynefinoedd. Er enghraifft, yn ystod cyfnodau o bori dwysedd isel, gall coed a rhostir sefydlu, tra gwelir glaswelltiroedd yn ymledu ar adegau o bori trymach. Yn hollbwysig, nid yw'r ardaloedd hyn yn cael eu rheoli'n unffurf na'u gwella'n amaethyddol o gwbl.

Mewn ardaloedd o'r Carneddau a nodweddir gan ffridd, mae'r cymysgedd cynefinoedd yn cynnwys: rhostir 35%, glaswelltir 20%, rhedyn 9%, ffen, dŵr codi a thonnen 7%, glaswelltir wedi'i led-wella 6%, coetir cymysg 5%, glaswelltir corsiog 5%, gorgors 5%, coetir llydanddail 5%, dŵr croyw 2% a chraig 1%.

Mae'r ffridd yn arbennig o bwysig i ffyngau glaswelltir sy'n ffynnu mewn hen borfeydd lle nad yw'r tir wedi'i aflonyddu gan aredig neu dir na chafodd ei wrteithio erioed gyda gwrtaith cemegol. Mae'r rhain yn cynnwys capiau cwyr sy'n edrych yn egsotig, tagellau pinc, cwrelau, ffyngau clwb a sbindl. Mae cymeriad brithwaith y ffridd yn ei gwneud yn bwysig i amrywiaeth o rywogaethau gan gynnwys adar fel Corhedydd y Coed, Crec yr Eithin, Llinos a'r Bras Melyn ac yn Nant Ffrancon a Nant y Benglog, Llinos y Mynydd.



Porfa Ffridd © John G Roberts



PARTNERIAETH TIRWEDD Y
CARNEDDAU
LANDSCAPE PARTNERSHIP